

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Tradycje młyna i tartaku sięgają XIX w. Urządzenia i budowle młyna i tartaku były wielokrotnie niszczone powodzią. Sytuacja ich jest jednak stabilna. Zespół składa się z budynku produkcyjnego młyna, budynku mieszkalno-gospodarczego, spichlerza i systemu hydroenergetycznego. Młyn w obecnym kształcie powstał w 1938 roku. Do 1974 roku napęd młyna stanowiło koło wodne, nasiębiernie o średnicy 3,80 m i szerokości 0,80 m. Koło wodne poprzez przekładnię zębatą napędzało dwa wały z kołami pasowymi. Wał koła wodnego, przekładnia zębata i pędnie pasowe umieszczone są w przyziemiu młyna. Urządzenia hydrotechniczne (jaz, młynówka) zniszczone przez powódź w 1974 roku. W murowanej z kamienia łamanego komorze zachowane jedynie relikty koła wodnego z wałem królewskim. Od powodzi w 1974 roku młyn jest nieczynny. Służy za magazyn materiałów budowlanych. W młynie zachowane pełne wyposażenie w maszyny i urządzenia młyńskie charakterystyczne dla młyna gospodarczego z pierwszej poł. XX w. Obok mławnika kamiennego występuje mławnik walcowy (prawdopodobnie produkcji czeskiej firmy "Prokop". Przy budynku młyna umieszczone były maszyny służące do wyrabiania gontów i wiórów służących do mszenia budynków w konstrukcji zrębowej. Pod daszkiem zachowana gonciaraka i wiórownica. Ich stan techniczny jest zły. Dom mieszkalno-gospodarczy łączy cechy wspólne dla budownictwa Podhala, Beskidu Sądeckiego i Orawy. Układ części mieszkalnej jednotraktowy z sienią w osi środkowej. Na przedłużeniu umieszczony jest chlew i obora. Nad częścią mieszkalno umieszczono dwie dodatkowe izby (w tym jedna wtórnie przerobiona na kuchnię), a nad chlewem i oborą umieszczono komorę i stodołę. Spichlerz zbudowany został na przełomie XIX i XX w., wraz z budynkiem mieszkalnym i młynem wodnym. Jest to tzw. spichlerz wąskofrontowy z wejściem w ścianie szczytowej. Ten typ spichlerzy występuje na terenie Śląska i w Małopolsce, szczególnie na terenach górskich i podgórskich.

Znakomicie utrzymany zespół młyna z pełnym wyposażeniem oddającym zachodzący proces przemiany technicznej i technologicznej zespołu.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja. Budynek młyna i towarzyszących mu obiektów posadowiono na lewym brzegu rzeki Ochotnicy pomiędzy rzeką a zboczem - Grapą ograniczającą dolinę od północy. Wodę zasilającą urządzenia młyna prowadzono młynówką ziemną o długości ponad 300 m. z potoku Ochotnica. Po zniszczeniu jej przez powódź jest obecnie słabo czytelna w terenie.

Zespół składa się z układu hydrotechnicznego, budynku produkcyjnego młyna, budynku mieszkalno-produkcyjnego, spichlerza. Wartości zabytkowe posiada układ hydrotechniczny, budynek młyna z wyposażeniem oraz budynek mieszkalny i spichlerz o konstrukcjach charakterystycznych dla budownictwa nowosądeckiego przełomu XIX i XX w.

Układ hydrotechniczny. Młyn czerpał napęd z siły wody potoku Ochotnica. Woda w potoku spiętrzona była jazem w konstrukcji z kamienia i gałęzi (bud. tymczasowa o zmiennej sytuacji i parametrach). Przez służbę wpustową woda do młyna prowadzona była kanałem otwartym, ziemnym (przekopą) o długości ok. 300 m. Przed zakładem kanał przechodził w drewniany łotok (koryto). Woda z łotoku przez upust spuszczała się na koło wodne - silnik zakładu. Koło wodne umieszczone było w murowanej z kamienia łamanego i rzecznej komorze. Koło nasiębiernie o średnicy 3,80 m i szerokości 0,80 m. Koło wodne poprzez przekładnię zębatą napędzało dwa wały z kołami pasowymi. Urządzenia hydrotechniczne (jaz, młynówka) zniszczone przez powódź w 1974 roku. W murowanej z kamienia łamanego komorze zachowane jedynie relikty koła wodnego z wałem królewskim. Wał koła wodnego, przekładnia zębata i pędnie pasowe umieszczone są w przyziemiu młyna. Woda po przejściu przez koło wodne odprowadzana była do potoku Ochotnica kanałem ziemnym, otwartym - młynówka dolną.

Budynek produkcyjny młyna. Fundament i ściany przyziemia wykonano z kamienia łamanego, miejscowego, na zaprawie wapiennej. Kondygnacje naziemne mają ściany drewniane w konstrukcji zrębowej. Stropy drewniane "nagie". Dach drewniany, krokwiowy pokryty blachą stalową, ocynkowaną (do 1978 gont). W młynie zachowane pełne wyposażenie w maszyny i urządzenia młyńskie charakterystyczne dla młyna gospodarczego z pierwszej poł. XX w. Obok mławnika kamiennego występuje mławnik walcowy (prawdopodobnie produkcji czeskiej firmy "Prokop". Na poddaszu młyna (zgodnie z porządkiem technologicznym procesu przemiału zboża) usytuowano czyszczalnię z odsiewaczem graniastym. Transport ziarna i młewa odbywał się elewatorami pionowymi (transportery kubelkowe).

Budynek mieszkalny. Dom zaliczamy do grupy domów szerokofrontowych, symetrycznych z podcieniem wzdłużnym (wyżką) z rozbudowaną częścią gospodarczą przykrytą wspólnym dachem z częścią mieszkalną. Wyżka utworzona jest przez wysunięcie poza zrąb ściany belek stropowych. Ten typ domów charakterystyczny jest dla budownictwa orawskiego. Nad podcieniem zabudowany ganek przykryty od góry przedłużoną połącją dachową. Podcień wzdłużny, tworzący przed domem rodzaj galerii występuje prawie wyłącznie na południu Polski, w pasie karpackim, i nawiązuje do form znanych z terenu Słowacji i Węgier. W osi środkowej części mieszkalnej zabudowano zwyczajną przykrytą dwuspadowym daszkiem o poprzecznym układzie kalenicy. Dom łączy funkcje mieszkalne i gospodarcze. Układ części mieszkalnej jednotraktowy z sienią w osi środkowej. Na przedłużeniu umieszczony jest chlew i obora. Nad częścią mieszkalno umieszczono dwie dodatkowe izby (w tym jedna wtórnie przerobiona na kuchnię), a nad chlewem i oborą umieszczono komorę i stodołę.

Spichlerz. Budynek spichlerza posadowiony na skarpie zbocza zamykającego teren gospodarstwa od strony północnej. Fundamenty i podmurówka wykonana z kamienia łamanego przechodzą w małą, sklepioną piwniczkę. Do piwniczki prowadzi otwór wejściowy zamknięty od góry półkolem sklepieniem z klinujących się ciosów kamiennych. Nad piwniczką zabudowany spichlerz w konstrukcji drewnianej. Ściany z bali w konstrukcji wieńcowej. W spichlerzu zachowały się dwie skrzynie do przechowywania ziarna i beczka klepkowa.

Dla bud. produkcyjnego młyna, bud. mieszkalnego i spichlerza opracowano karty ewidencyjne (patrz rub. 24)

<p>14. Kubatura</p> <p>młyn - 342,40 m³</p> <p>bud. mieszkalny - 573,25 m³</p> <p>spichlerz - 18,31 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>Działka wzdłuż kanału energetycznego młynówki o długości ok. 120 m i szerokości ok. 80 m.</p> <p>Powierzchnia działki - ok. 1,1 ha</p> <p>młyn - 45,60 m²</p> <p>bud. mieszkalny - 110,24 m²</p> <p>spichlerz - 13,07 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>młyn wodny</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>młyn nieużytkowane</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie</p> <p>Budynki młyna i budynek mieszkalny powstały na przełomie XIX i XX w. W latach późniejszych budynki i budowle hydrotechniczne były wielokrotnie niszczone przez powodzie i odbudowywane. Sytuacja ich jest stabilna do dnia dzisiejszego. Do roku 1974 utrzymywany był tradycyjny układ techniczny tak w wyposażeniu młyna.</p> <p>W 1973 roku powódź zniszczyła jaz drewniano-kamienny i służę wpustową na potoku Ochotnica. Zniszczona została część młynówki górnej. Właściciel po powodzi, odstąpił od remontu budowli hydrotechnicznych. Młyn nieużytkowany pozostaje w dobrym stanie technicznym z utrzymanym pełnym wyposażeniem w maszyny i urządzenia młyńskie.</p> <p>W 1992 roku zespół kupił Marian Macanowski (właściciel pensjonatu "POLONEZ" w Ochotnicy Dolnej. Planuje na działce budowę centrum turystycznego. W projekcie uwzględnia potrzebę utrzymania młyna jako obiektu zabytkowego.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stan zachowania poszczególnych budynków, maszyn i urządzeń wchodzących w skład zespołu podany został w kartach ewidencyjnych opracowanych dla poszczególnych obiektów (patrz rub. 24).</p> <p>Pozostawienie obiektów bez prac remontowych i konserwacyjnych spowoduje fizyczną likwidację zespołu.</p>	
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Młyn posiada znaczne wartości zabytkowe. Obiekt prezentuje wartości historyczne, także architektoniczne - kreśląc model charakterystycznego dla regionu wiejskiego młyna gospodarczego z pierwszej poł. XX w. Odnosi do tradycji przemysłu wiejskiego Podhala i Podbeskidzia.</p> <ul style="list-style-type: none"> - zabezpieczyć in situ wyłączone z eksploatacji zabytkowe maszyny młyńskie, odbudować koło wodne i drewniany łotok. - w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków opracować program zagospodarowania obiektów (młyn, bud. mieszkalnego i spichlerza). Projekt winien obejmować utrzymanie układu przestrzennego, brył, materiału i konstrukcji budynków, utrzymanie in situ zabytkowych maszyn i urządzeń oraz odbudowę urządzeń hydrotechnicznych - koła wodnego i łotoku. 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Opis techniczny budynku młyna wodnego własność Ob. [REDACTED] w gromadzie Ochotnica pow. Nowy Targ, Zakopane 1956, w: własność [REDACTED]
- Karty informacyjne zabytku przemysłu i techniki - Młyn i tartak wodny, opracowane w 1996 r. w BSiDZT, w: archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Nowym Sączu.

22. Bibliografia

- S. Czajka, Ochotnica - dzieje gorczańskiej wsi, 1416-1982, Kraków 1992
- H. Jost, Katalog zabytków budownictwa przemysłowego w Polsce. Powiat Nowy Targ i Zakopane, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969
- H. Jost, Ludowe tartaki i gonciarnie podhalańskie, Zakopane 1989

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

patrz: karty ewidencyjne dla bud produkcyjnego młyna, spichlerza przymyśńskiego i budynku mieszkalnego opracowane w 1997 r. w BSiDZT S. Januszewski, w: archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Nowym Sączu.

25. Opracował: Program komputerowy karty - Word for Windows - BSiDZT S. Januszewski

tekst mgr inż. Leszek Budych 15 października 1997 r.

plany, rysunki mgr inż. arch. Anna Broniewska 15 sierpień 1997 r.

zdjęcia fotogr. mgr inż. arch. Anna Broniewska 15 sierpień 1997 r.

miejsce przechowywania negatywów BSiDZT S. Januszewski

BIURO STUDIÓW I DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW TECHNIKI
Stanisław Januszewski
53-203 Wrocław, tel. 61-72-78
ul. gen. J. Hallera 118/11

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

- Nr 1 - dokumentacja fotograficzna
- Nr 2 - dokumentacja rysunkowa

1. Miejscowość

OCHOTNICA DOLNA

2. Obiekt: Młyn Jordanka - zespół

**DAWNY MŁYN WODNY
ZESPÓŁ**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna Verte !

1. Budynek mieszkalny, neg. 600/304/4

2. Widok zespołu od strony półn-zach, neg. 700/632/5

3. Komora koła wodnego z wałem królewskim i
sklepiiony mostek na młynówce dolnej, neg. 600/305/4

Wkładkę założył: mgr inż. Leszek Budych 15 października 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

4. Koryto młynówki dolnej, neg. 700/631/2

5. Pila tarczowa gonciarki przy bud. młyna, neg. 700/632/4

6. Mlewnik kamienny w młynie, neg. 600/334/2

7. Tablica rozdzielcza z 1941 roku elektrowni w młynie, neg. 600/334/3

1. Miejscowość

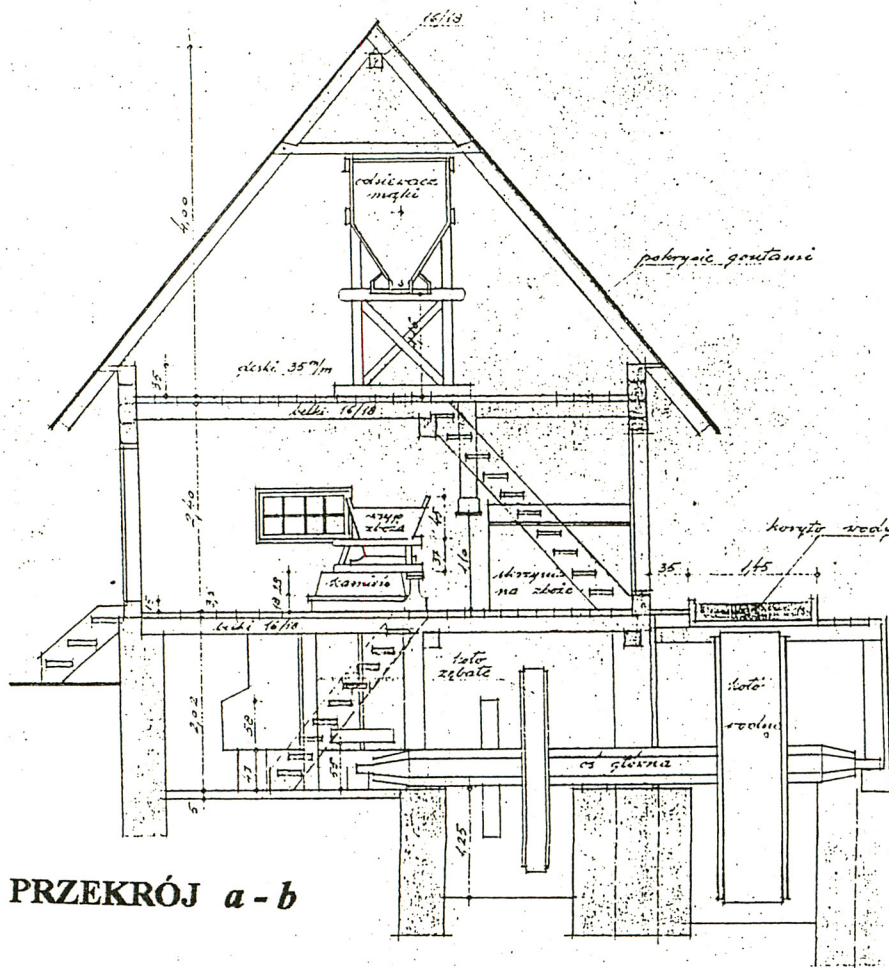
OCHOTNICA DOLNA

2. Obiekt: Młyn Jordanka - zespół

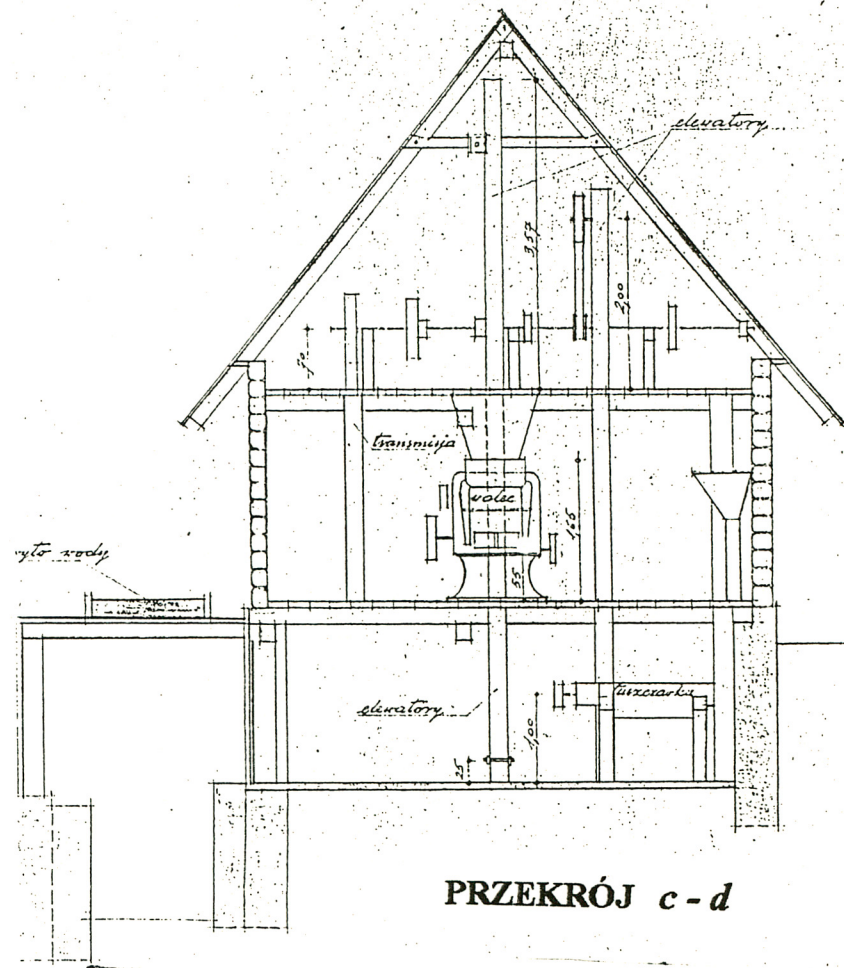
DAWNY MŁYN WODNY
ZESPÓŁ

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja rysunkowa Verte !

PRZEKRÓJ a - b

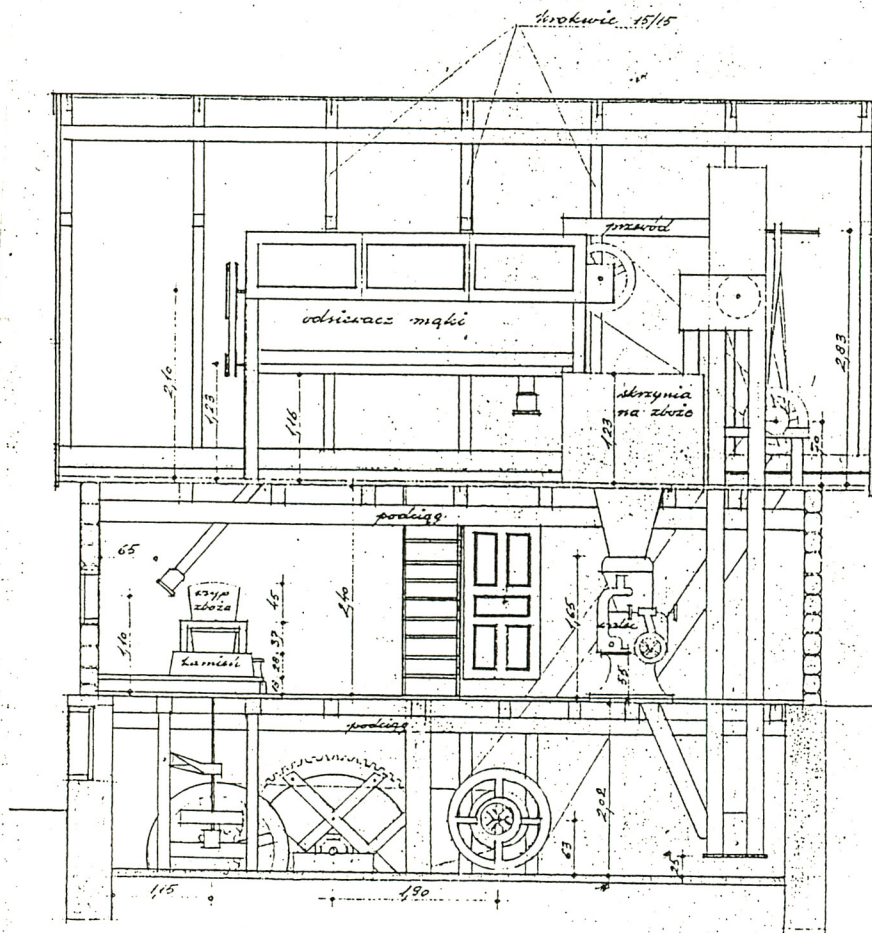
PRZEKRÓJ c - d

Wkładkę założył: mgr inż. Leszek Budych 15 października 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski

Architectural floor plan of a building, likely a school or administrative building. The plan shows various rooms, corridors, and a large hall. The rooms are numbered 1 through 22. A large hall on the right is labeled "Korýtl. hradby". The plan includes dimensions and a scale bar at the bottom.

PRZEKRÓJ $e-f$

1 skrzynia na smut	9 koto tranim, \$ 60	17 koto tranim, \$ 25
2 przesiano	10 - - - \$ 405	18 elevator
3 koto tranim, \$ 161	11 - - - \$ 70	19 - -
4 koto zibale \$ 40	12 - - - \$ 415	20 - -
5 - - - \$ 225	13 elevator	21 - -
6 koto wodnie \$ 300	14 lewarczarke	22 - -
7 os koto wodnego \$ 42	15 przewoz porietrzny	==== transmija
8 koto \$ 50	16 ukladnik	